

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009

VIIES OSAKOND

KOCHETKOV *versus* EESTI

Kaebus nr 41653/05

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

2. juuli 2009

Kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võib keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Kochetkov versus Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (viies osakond) kojana, kuhu kuuluvad:

Peer Lorenzen, *esimees*,

Rait Maruste,

Karel Jungwiert,

Renate Jaeger,

Mark Villiger,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Zdravka Kalaydjieva, *kohtunikud*,

ja Claudia Westerdiek, *osakonna sekretär*,

pidanud nõu kinnisel istungil 9. juunil 2009,

on teinud nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) artikli 34 alusel Eesti Vabariigi vastu kohtule 27. oktoobril 2005 Vene kodanik Mikhail Kochetkovi („kaebaja“) esitatud kaebusel (nr 41653/05).

2. Eesti valitsust (*valitsus*) esindasid M. Hion ja seejärel M. Kuurberg Välisministeeriumist. Vene Föderatsiooni valitsus ei kasutanud oma konventsiooni artikli 36 lõike 1 kohast õigust sekkuda.

3. Kaebaja väitis, et tema kinnipidamise tingimused Narva arestimajas kujutasid endast artikli 3 rikkumist ja et riigi ametivõimud ei pakkunud piisavat hüvitist kõnealuse rikkumise eest.

4. 30. augustil 2007 otsustas viienda osakonna esimees teavitada valitsust esitatud kaebusest. Kohus otsustas teha üheaegselt otsuse nii kaebuse vastuvõetavuse kui ka selle sisu kohta. (artikkel 29 lõige 3).

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

5. Kaebaja sündis 1979. aastal ja kannab hetkel karistust Viru Vanglas Jõhvis.

A. Kaebaja kinnipidamine Narva arestimajas*1. Kaebaja seisukohad asjaolude kohta*

6. 19. aprillil 2005 viidi kaebaja Tallinna Vanglast Narva sealse linnakohtu istungile. Ta paigutati Narva arestimajja, kus kaebaja viibis kuni 2. maini 2005.

7. Arestimaja saabumisel otsiti kaebaja läbi ja temalt võeti ära mitmed isiklikud hügieenitarbed (habemenuga, habemeajamisvaht, kamm, küünte lõikamise komplekt jne.). Kaebaja vaatas läbi õde, kellele ta kurtis, et tunneb end haigena ning kaebas kurguvalu üle. Õde ei võtnud tarvitusele mingeid meetmeid.

8. Pärast seda viidi kaebaja neljale inimesele mõeldud kinnipidamiskambrisse. Sellele vaatamata oli kaebaja kõnealuses kambris kaheksas kinnipeetav ning pidi magama külmal ja puhastamata põrandal. Talle võimaldati voodilinad ja padjapüür, kuid madratsit, patja ega tekki kaebajale ei antud. Veelgi enam, kaebaja oli sunnitud pidevalt istuma, sest jalutamiseks või enda sirutamiseks ei olnud ruumi, kuna tualetinurk, kraanikauss, laud, pingid ja kinnipeetavate isiklike asjade jaoks mõeldud panipaik hõivasid osa põrandapinnast. Kambris olid ebasanitaarsed tingimused – seintelt tilkus kondensatsioonivett ja valitses hapnikupuudus, kuna kamber oli täis sigaretisuitsu. Puudus riiete pesemise või kuivatamise võimalus. Kolme kinnipeetava kohta oli üks taldrik ja üks lusikas; tee või vee joomiseks pidi tassi asemel kasutama plastikust jogurtitopse. Pidevalt tuli seista kas kraanikausi või tualeti kasutamise järjekorras. Tualett ei olnud ülejäänud kambrist eraldatud. Nimetatud tingimustes kujunes kaebaja tavalisest külmetusest pikaajaline haigus.

9. 20. aprillil 2005 vaatas õde kaebaja läbi ja avastas tal kurgupaistetuse. Kaebajale anti Biseptoli tabletid. Kaebaja palvele saada konsultatsiooni ka vanglaväliselt arstilt vastati eitavalt, põhjendades seda kulukuse ja pikkade arsti vastuvõtujärjekordadega.

10. Kaebaja esitas Narva arestimaja direktorile kinnipidamise tingimuste kohta mitu kaebust, kuid ei saanud mingit vastust. Ta kirjutas samuti Justiitsministeeriumile ja Politseiametile, kes vastasid kaebajale, et nad on olukorrast teadlikud.

2. Valitsuse esitatud seisukohad asjaolude kohta

11. Narva arestimaja asub piirkondliku politsei peamaja kolmandal (kõige ülemisel) korrusel. Kõnealune hoone ehitati kahes etapis, vanem osa valmis 1960ndatel ja uuem osa 1970ndatel aastatel. 2004. aastast alates, s.t. pärast Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) külaskäiku ja soovitusi, on arestimajas teostatud järgmised parandustööd: kambritesse on paigaldatud uus valgustus, ventilatsioonisüsteem on täielikult renoveeritud, duširuumid on täielikult renoveeritud ja kinnipeetavatele on tagatud üleriigiliste päevalehtede lugemise võimalus.

12. Kambrites nr 3 ja 11, milles kaebajat hoiti, on klaasplokkaknad mõõtmetega 1.5 m x 1 m, metallraamidega narid, keskkütteradiaator, päeva- ja öölambid, eraldi nurk tualeti jaoks ning külm vesi igapäevaste hügieeniõuete täitmiseks. Kinnipeetavatel on ka sooja vee kasutamise võimalus.

13. 19. aprillil 2005 paigutati kaebaja kambrisse nr 11, mis oli mõeldud kuuele inimesele. Kambri suurus oli 12.5 m² ja seal viibis seitse kinnipeetavat.

14. 23. aprillil 2005 paigutati kaebaja 12 m²-suurusesse kambrisse nr 3, mis oli mõeldud neljale inimesele. Mitmel päeval viibis kambris kuus kuni kaheksa inimest.

15. Seoses kaebajalt ära võetud esemetega märkis valitsus, et need tagastati kaebajale 3. mail 2005.

16. Seoses kaebaja tervisliku seisundiga märkis valitsus, et vastavalt kaebaja tervisekontrolli dokumentidele, oli ta haigestunud enne Narva arestimajja paigutamist. Kaebaja tervist kontrolliti korduvalt ja talle osutati arstiabi. Ajavahemikul 5. detsembrist 15. detsembrini 2005 viibis kaebaja haiglaravil, tal diagnoositi kilpnäärme suurenemine ja kirjutati välja Polivit ning tuvastati, et ta ei vaja eriarstiabi.

B. Kaebaja kinnipidamise tingimustega seonduv kohtumenetlus

17. 16. mail 2005 esitas kaebaja Jõhvi Halduskohtule kaebuse, nõudes 250 000 Eesti krooni (Eesti kroon - vastab ligikaudu 16 000 eurole) suurust hüvitist talle Narva arestimajas osaks saanud alandava kohtlemisega tekitatud tervisekahjustuste ja vaimsete kannatuste eest.

18. Halduskohus arutas kõnealust kohtuasja 5. juulil 2005 kaebaja ja Ida Politseiprefektuuri esindaja juuresolekul. Arestimaja õde andis tunnistajana ütlusi. Tema tunnistuse kohaselt anti kinnipeetavatele madratsid ja tekid nende arestimajja saabumisel.

19. 19. juuli 2005. aasta otsusega jättis kohus kõnealuse kaebuse rahuldamata. Kohus tuvastas, et Narva arestimaja tingimused ei vastanud kohaldatavates õigusaktides kehtestatud nõuetele. Kaebajat hoiti kahes erinevas kambris, mis olid mõeldud vastavalt kuuele ja neljale inimesele, kuid nendes kambrites viibis tegelikult seitse või kaheksa inimest.

20. Kohus arvas siiski, et mittevaralise kahju eest saab määrata hüvitise ainult siis, kui on tuvastatud, et konkreetsed ametnikud on süüliselt paigutanud kaebaja alandavatesse tingimustesse või piinanud kaebajat või rakendanud meetmeid alandamise eesmärgil. Kohtu arvates ei olnud see tõendatud, kuna puudusid tõendid selle kohta, et politseiametnikud oleksid tahtnud kaebajat piinata või alandada või et Narva arestimaja mitterahuldavad tingimused olid spetsiaalselt kaebaja jaoks loodud.

21. Mis puutub kaebaja tervislikku seisundisse, siis oli kaebaja kohtu arvates haige juba arestimajja saabumisel. Ta sai arestimajas viibimise ajal arstiabi. Kohtu arvates ei anna asjaolu, et kaebaja vajas täiendavat ravi Tallinna Vanglas, alust järeltuseks, et kaebajale Narvas osutatud arstiabi oleks olnud halva kvaliteediga või et kaebaja oleks tulnud haiglasse toimetada. Ei olnud alust arvata, et tema lühikese viibimise ajal Narvas oleks talle saanud osutada arstiabi, mis oleks andnud tunduvalt paremaid tulemusi.

22. Tartu Ringkonnakohus jättis oma 16. novembri 2005. aasta otsusega kaebaja esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata. Kohus nõustus madalama astme kohtu väitega selle kohta, et ülerahvastatusest tingitud ebamugavus ei tähendanud seda, et arestimaja juhtkond oleks kaebaja inimvääriskust alandanud ja seega talle kahju tekitanud. Lisaks oli halduskohus õigesti tuvastanud kaebaja suutmatuse tõendada asjaolu, et tema tervisele tekitatud mistahes kahju oli seotud tema viibimisega Narva arestimajas.

23. 18. jaanuaril 2006 ei andnud Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebusele menetlusluba.

II. PIINAMISE JA EBAINIMLIKU VÕI ALANDAVA KOHTLEMISE VÕI KARISTAMISE TÕKESTAMISE EUROOPA KOMITEE (CPT) SEISUKOHAD

24. 2003. aasta septembris külastas Eestit Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT). 27. aprillil 2005 avaldas CPT oma visiidi kohta aruande (CPT/Inf (2005) 6), mis sisaldas alljärgnevat seisukohti:

“26. Olmetingimused, milles kinnipeetud isikud (politsei järelevalve all, vahistatud või süüdimõistetud) viibisid teatavates politsei arestimajades, kaasa arvatud Kohtla-Järve ja Narva, olid kohutavad; samuti olid tingimused väga kehvad Jõgeva Arestimajas. Vahialuseid hoiti ööpäevaringselt (võimaluseta viibida värskes õhus) lukustatud kambrites, mis olid räpased, hämarad (puudus päevavalgus ja kunstlik valgustus oli kehv) ja liialt ülekoormatud (kuni 15 inimest 15 m² suuruses kambri). Vaheseintega eraldamata käimlad, kus isikud olid sunnitud ennast kergendama otse kambrikaaslaste silme all, halvendasid veelgi väga kehvast õhuvahetusest, muutes juba niigi ebameeldivalt röske õhu iiveldamapanevaks. Paljudel juhtudel ei antud inimestele madratseid ega tekke ning neil puudusid elementaarsed isikliku hügieeni tarbed. Jäledate materiaalsete tingimuste ja tegevusvaeguse kumulatiivne toime on käsitletav kui ebainimlik ja alandav kohtlemine. Olukorra muutis veelgi hullemaks asjaolu, et isikuid hoiti kirjeldatud tingimustes pikema aja vältel (st kuni kolm kuud ja vahel isegi kauem). Konkreetselt Narva Arestimaja osas tegi õiguskantsleri kantsleil vahistatute avalduste alusel kontrollkäigu asutusse 2003. aasta veebruaris.

Sellele järgnenud kirjas siseministrile tegi õiguskantsler muuhulgas ettepaneku parandada valgustust ning võimaldada vahialustele iga päev vähemalt üks tund liikumist vabas õhus; samuti osutas ta, et sisekorraeeskirjad on vastuolus Vangistusseaduse (2000) § 45 lõikega 1, mis käsitleb „ehitustehnilisi, tervisekaitse- ja hügieeninõudeid”, samuti valgustust. Delegatsiooni vaatlustulemused kinnitavad, et õiguskantsleri ettepanekute osas ei ole midagi ette võetud.

28. Kurnavalt üksluine režiim – ööpäevaringselt lukustatud kambri – kehtis ühtemoodi kõikidele arestimajas kinnipeetud isikutele. Delegatsiooni poolt külastatud kuuest arestimajast oli Jõgeva ainus, kus vahialustele võimaldati viibimist värskes õhus, sedagi vaid kaks korda nädalas. Isegi kui arestimajas oli jalutushoov, põhjendati vahialuste õue mitteviimist personali puudusega.

[...]

30. [...] [T]egi delegatsioon 30. septembril 2003 toimunud külastuse lõppvestlusel vahetuid tähelepanekuid Kohtla-Järve ja Narva arestimajade kohta, samuti teiste

arestimajade kohta, kus eksisteerivad sarnased kinnipidamistingimused. Delegatsioon nõudis Eesti ametivõimudelt viivitamatut tegutsemist, et parandada kinnipidamistingimusi politsei arestimajades ning tagada, et:

(i) kõikidele isikutele, kes peavad ööseks arestimajja vahi alla jääma, antakse otsekohe puhas madrats ja puhtad tekid, samuti isikliku hügieeni tarbed (tualettpaber, seep, hambahari ja pasta, rätik, hügieenisidemed, jms.);

(ii) kõikidele isikutele, keda peetakse vahi all pikema aja vältel, võimaldatakse päevas vähemalt üks tund liikumist värskes õhus;

(iii) kõikides kambrites on normikohane kunstlik valgustus.

31. Vastuseks ülalkirjeldatud tähelepanekule tõdesid Eesti ametivõimud, et olukord on mitterahuldav, tunnistades, et nad on jätkuvalt mures arestimajades valitsevate tingimuste pärast ning et „olukorra parandamine jätkub”.

Oma vastulauses alampunktile (i) teatasid ametivõimud, et arestimajades „võimaldatakse piisav kogus voodipesukomplekte [...] voodilinu vahetatakse regulaarselt”. Veel teatati, et isikutele võimaldatakse „vajaduse korral põhilised tualett-tarbed“. CPT soovib saada kinnitust, et „voodipesukomplekti” kuuluvad puhtad madratsid ja puhtad tekid.

Vastuseks alampunktile (ii) kinnitati, et Eestis asuvast 17 arestimajast on ainult neljas „sobivad jalutushoovid”, kus „isikutel on võimalus viibida vabas õhus üks tund päevas”; ülejäänud 13 asutuses on jalutushoovide rajamine või renoveerimine kavandatud aastaks 2004.

Alampunkti (iii) osas teatasid ametivõimud, et „kunstlik valgustus ja ventilatsioon on juba uuendatud” kuues arestimajas ning ülejäänud arestimajades „tehakse nõuetele vastavaks” aastal 2004.

[...]

53. CPT on arvanud, et keskmiselt tuleb Eestis eelvangistuses viibiva isiku kohta 3m² elamisruumi. Selline keskmine ei võimalda rahuldava suurusega eluruumi; komitee soovib Eesti ametivõimudel püüda tagada vähemalt 4 m² suurune eluruum vahistatu kohta mitmekohalises kambri ning sellest lähtuvalt arvutada ametlik kohtade arv kinnipidamisasutustes.“

25. Valitsus esitas oma vastustes CPT aruandele, mis avaldati 27. aprillil 2005 (CPT/Inf (2005) 7), järgmised seisukohad, mis puudutab käesolevat kohtuasja:

“2003. aasta lõpuks olid politseivõimud lahendanud järgmised CPT poolt välja toodud probleemid: osteti puuduvad voodipesu komplektid ja tualetitarbed, et anda need kinnipeatavatele, kellele eelnimetatud asjad veel puudusid.

[...]

Pärast CPT delegatsiooni 2003. aasta septembris toimunud visiiti kinnipidamisasutustesse ja arestimajadesse andis Politseiamet 18. novembril 2003 välja korralduse nr PA12-1.4/249 politseiprefektidele „Majutuse ja tervishoiu tingimuste parandamine arestimajades“, millega sätestati, et politseiprefektuurid peavad ostma piisava hulga voodipesukomplekte (madrats, tekk, lina, padi, padjapüür) ja korraldama nende regulaarse vahetamise ja puhastamise. Puhas voodipesu tuleb anda kõikidele arestimajas kinnipeatavatele isikutele, välja arvatud neile, kes on toodud arestimajja kainenema.

Kõik politseiasutused on kõnealust korraldust rakendanud.

[...]

Politseiamet on koostanud juhised esialgse meditsiinilise läbivaatuse teostamiseks isiku arestimajja saabumisel ning samuti sanitaarmedetmete jaoks. Pärast eelmainitud juhiste jõustumist tehakse kõikidele arestimajja saabunud isikutele mõistliku aja jooksul arstlik läbivaatus. Läbivaatuse viib läbi arst või meditsiiniõde. Hiljemalt 1. jaanuaril 2005 peavad kõikidel politseiasutustel olema sõlmitud allkirjastatud kokkulepped arsti või meditsiiniõdega esialgse arstliku läbivaatuse teostamise kohta.“

III. ASJAKOHASED SISERIIKLIKUD ÕIGUSNORMID JA PRAKTIKA

26. Kehtinud riigivastutuse seaduse paragrahv 9 sätestab järgmist:

“(1) Füüsiline isik võib nõuda mittevaralise kahju rahalist hüvitamist süüliselt väärkuse alandamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise, kodu või eraelu puutumatus või sõnumi saladuse rikkumise, au või hea nime teotamise korral.

(2) Mittevaraline kahju hüvitatakse proportsionaalselt õiguserikkumise raskusega, võttes arvesse süü vormi ja raskust.”

27. Riigikohtu halduskolleegium tühistas oma 22. märtsi 2006. aasta otsusega (kohtuasi nr 3-3-1-2-06) Tartu Ringkonnakohtu 10. novembri 2005. aasta otsuse ja jättis jõusse Tartu Halduskohtu 19. mai 2005. aasta otsuse (kohtuasi nr 3-637/04), millega määrati kaebajale hüvitisena 10 000 Eesti krooni (640 eurot) suurune summa mittevaralise kahju eest. Kohtuasi puudutas kartserisse pandud vangide kaebust. Riigikohus leidis, et kaebaja kartserisse panemisega ja samuti kambris valitsevate tingimuste tõttu alandati tema inimväärikut. Riigikohus rõhutas, et vangla juhatuse üheks kohustuseks oli tagada, et vangla tingimused vastaksid kohaldatavatele nõuetele ja seega olid vanglavõimud vastutavad kaebajale tekitatud kahju eest. Riigikohus toetus riigivastutuse seaduse §le 9.

28. Riigikohtu halduskolleegium tühistas oma 28. märtsi 2006. aasta otsusega (kohtuasi nr 3-3-1-14-06) Tartu Halduskohtu 8. juuni 2005. aasta otsuse ja Tartu Ringkonnakohtu 9. novembri 2005. aasta otsuse leides, et vangide ebaseadusliku kartseris hoidmisega alandati tema inimväärikut ja seega tekitati talle mittevaralist kahju. Tuginedes riigivastutuse seaduse §le 9, määras Riigikohus kaebajale hüvitise summas 3000 Eesti krooni (190 eurot).

29. 26. mai 2006. aasta otsusega määras Tallinna Halduskohus (kohtuasi nr 3-167/2004) kahele kaebajale kummalegi hüvitise summas 8000 Eesti krooni (510 eurot) mittevaralise kahju eest, mis oli neile tekitatud nende inimväärkuse alandamisega viletsate kinnipidamistingimuste tõttu. Kohus viitas muuhulgas Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusele *Alver vs Eesti* (nr 64812/01, 8. november 2005). Üks kaebajatest esitas kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse ja 25. jaanuaril 2007 suurendas Tallinna Ringkonnakohus kaebaja hüvitist summani 15 000 Eesti krooni (960 eurot).

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

30. Kaebaja leidis, et tema kinnipidamise tingimused Narva arestimajas olid vastuolus konventsiooni artikliga 3, mis sätestab:

“Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.”

31. Valitsus vaidlustas kõnealuse väite.

A. Vastuvõetavus

32. Kohus märgib, et kõnealune kaebus ei ole selgelt põhjendamatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 tähenduses. Kohus märgib samuti, et kaebus ei ole vastuvõetamatu mis tahes muudel alustel. Seega tuleb kaebus lugeda vastuvõetavaks.

B. Kohtuasja sisu

1. Poolte seisukohad

33. Valitsus möönis, et mitmetes arestimajades valitsesid rasked tingimused, ent rõhutas, et ametivõimud on astunud märkimisväärseid samme kinnipeetavate arvu vähendamiseks ja on samuti ehitanud uusi vanglaid – 2001. aastal avati uus Tartu Vangla ja 2008. aastal uus Viru Vangla. Jõhvis asuva Viru Vangla juurde kuulub ka arestimaja mahutavusega 150 kinnipeetavat.

34. Valitsus märkis, et kaebaja arestimajja paigutamine ei olnud iseenesest ebaseaduslik ja ametivõimudel ei olnud mingit kavatsust kohelda teda ebainimlikult ja alavääristavalt. Arestimaja tingimused tulenesid ainult selle üldistest halbadest olmetingimustest. Mis puutub kaebaja tervislikku seisundisse, märkis valitsus, et kaebajal esinesid terviseprobleemid juba enne tema kinnipidamist; 14-päevase arestimajas viibimise jooksul oli tal kolmel korral võimalik arstiga konsulteerida ning ta sai arstiabi. Puudusid tõendid selle kohta, et kaebaja tervis oleks halvenenud tema arestimajas kinnipidamise ajal, et arstiabi oleks olnud ebapiisava kvaliteediga või et kaebaja oleks tulnud haiglasse paigutada. Valitsus rõhutas, et ehkki halduskohus leidis, et kaebaja kinnipidamise tingimused ei vastanud seaduses sätestatud nõuetele, ei ole tõendatud asjaolu, et kaebaja tervisele oleks tekitatud mis tahes kahju tema arestimajas viibimise ajal. See oli oluline põhjus, miks kaebajale ei määratud rahalist hüvitist.

35. Valitsus rõhutas samuti, et kaebaja arestimajas viibimise aeg oli suhteliselt lühike. Valitsuse arvates ei olnud kaebajale tekitatud ebamugavused piisavalt tõsised, et kuuluda artikli 3 kaitsealasse.

36. Kaebaja jäi oma kaebuse juurde. Kinnipidamistingimuste osas vaidlustas kaebaja valitsuse väite, et tualetinurk oli eraldatud ja väitis, et tema jaoks oli alandav kasutada tualetti, mis ei olnud ülejäänud ruumist eraldatud. Peale selle ei olnud tal reaalselt võimalust kaevata kambris suitsetamise peale, kuna enamik kaebaja kambrikaaslastest suitsetasid ja tema arvamust ei oleks kuulda võetud. Ta rõhutas samuti, et puudus võimalus jalutuskäikudeks õues.

37. Mis puutub kaebaja tervislikku seisundisse, möönis kaebaja, et ei tundnud end Narva arestimajja saabumisel hästi. Ta leidis, et see asjaolu üksnes suurendas ametivõimude vastutust tema paigutamisel sedavõrd halbadesse tingimustesse. Ta ei jäänud rahule talle osutatud arstiabiga ja asjaoluga, et teda ei paigutatud haiglasse. Eeltoodust tulenevalt tekkis kaebajal krooniline kurguvalu, mis kestis rohkem kui kuus kuud. Ta väitis, et siseriiklikud kohtud ei suutnud nõuetekohaselt tuvastada tema tervislikku seisundit puudutavaid asjaolusid.

38. Mis puutub kaebaja viibimisse Narva arestimajas, märkis ta, et kohtlemine ei pea olema pikaajaline, et seda saaks alaväärstavaks pidada. Peale selle olid tema terviseprobleemid kestnud pool aastat.

2. Kohtu hinnang

39. Kohus kordab, et konventsiooni artikkel 3 kaitseb ühte demokraatliku ühiskonna kõige põhilisemat väärtust. Kõnealune artikkel keelab igasuguse piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise, sõltumata asjaoludest ja kannatanu käitumisest (vt *Labita vs. Itaalia* (suurkoda), nr 26772/95, punkt 119, EIÕK 2000-IV). Halb kohtlemine peab siiski saavutama minimaalse tõsidusastme, et selle suhtes oleks võimalik kohaldada artiklit 3. Kõnealuse minimaalse tõsidusastme hindamine on suhteline; see sõltub kõikidest konkreetse juhtumi asjaoludest, nagu näiteks halva kohtlemise kestus, selle füüsiline ja vaimne mõju ja mõnel juhul ohvri sugu, vanus ja tervislik seisund (vt *Valašinas vs. Leedu*, nr 44558/98, punkt 101, EIÕK 2001 VIII).

40. Kohus on korduvalt rõhutanud, et kaasnenud kannatused ja alandus peavad olema igal juhul suuremad kui vastava seadusliku kohtlemise või karistamisega paratamatult kaasnev kohtlemine või alandus. Isikult vabaduse võtmisega võib sageli selline kohtlemine või alandus kaasneda. Siiski ei saa öelda, et vahi all pidamine iseenesest oleks vastuolus konventsiooni artikliga 3. Ka ei saa seda artiklit tõlgendada selliselt, nagu kehtestataks sellega üldine kohustus kinnipeetav tervislikel põhjustel vabastada või paigutada ta tsiviilhaiglasse, kus ta võiks saada spetsiaalset ravi. Kuid selle sätte kohaselt peab riik tagama, et isiku vahi all pidamise tingimused austaksid inimväärikust ning et selle meetme rakendamise viis ei põhjustaks talle kannatusi ega raskusi määral, mis ületaks kinnipidamisega paratamatult kaasneva kannatuse määra, ning et vangistuse ajal hoolitsetaks kinnipidamise erisusi silmas pidades piisavalt tema tervise ja heaolu eest (vt *Kudła vs. Poola* (suurkoda), nr 30210/96, punktid 92-94, EIÕK 2000-XI).

Kinnipidamistingimuste hindamisel tuleb arvesse võtta kõnealuste tingimuste kumulatiivset mõju ning samuti kaebaja esitatud konkreetseid väiteid (vt *Dougoz vs. Kreeka*, nr 40907/98, punkt 46, EIÕK 2001 II). Arvesse tuleb võtta ka ajavahemikku, mille jooksul isikut konkreetsetes tingimustes kinni peeti (vt *Kalashnikov vs. Venemaa*, nr 47095/99, punkt 102, EIÕK 2002 VI, ja *Kehayov vs. Bulgaaria*, nr 41035/98, punkt 64, 18. jaanuar 2005).

41. Käesoleva kohtuasja puhul märgib kohus, et kaebaja esitas kaebuse tingimuste peale, milles teda hoiti Narva arestimajas ajavahemikul 19. aprillist 2. maini 2005. Pooled ei vaielnud vastu sellele, et kaebajat hoiti kahes erinevas kambris mõõtmatega 12.5 m² ja 12 m² ja et need kambrid olid mõeldud vastavalt kuuele ja neljale inimesele, ehkki tegelikult paigutati nendesse kambritesse kõnealusel ajal kuni kaheksa inimest. Seega märgib kohus, et mõnikord piirdus ühele inimesele ettenähtud põrandapind 1.5 m²-ga. Veelgi enam, osa kambri põranda pinnast hõivasid lisaks naridele ka tualetinurk ja kraanikauss; kaebaja kaebuses on mainitud ka lauda ja pinke. Kohtu arvates ei saa sellist majutust pidada nõutavatele standarditele vastavaks. Tõsine ülerahvastatus on juba iseenesest olukord, mis on vastuolus konventsiooni artikliga 3 (vt eelpool viidatud kohtuasi *Kalashnikov*, punkt 97). Peale selle, erinevalt *Valašinase* kohtuasjast, ei kompenseeritud käesoleva kohtuasja puhul kinnipeetavatele ruumikitsikust piisavate liikumisvõimaluste pakkumisega väljaspool kambrist (vt eelpool viidatud kohtuasi *Valašinas*, punkt 107). CPT aruande kohaselt hoiti kinnipeetavaid tõepoolest ööpäevaringselt luku taga ilma väljas liikumise võimaluseta (vt ülaltoodud punkti 24).

42. Lisaks märgib kohus, et kaebaja väitel anti talle ainult voodilina ja padjapüür, madratsit, patja või tekki aga ei antud. Kõnealune kirjeldus ühtib CPT tähelepanekuga, et paljudel juhtudel ei antud kinnipeetavatele madratseid ja tekke. Eeltoodust tulenevalt ja võttes arvesse asjaolu, et kambrisse paigutatud isikute arv ületas kambri jaoks ettenähtud isikute arvu, järeldab kohus, et kambriolijatel ei olnud eraldi magamiskohti ja seega tundub olevat usutav kaebaja väide, et ta pidi põrandal magama.

43. Kohus märgib veel, et valitsus ei vaidlustanud kaebaja väidet söögiriistade nappuse kohta.

44. Kohus täheldab, et poolte seisukohad erinevad selles osas, kas tualetinurk oli ülejäänud kambrist eraldatud. Nende seisukohad lahknevad samuti kambriõhu kvaliteedi osas: kaebaja väitel olid kambrid täis sigaretisuitsu ja valitses hapnikupuudus, sellal kui valitsus väidab, et pärast CPT visiiti renoveeriti Narva arestimaja ventilatsioonisüsteem täielikult. Kohtul ei ole põhjust seada kahtluse alla valitsuse edastatud väiteid arestimajas teostatud renoveerimistööde kohta. Kohus märgib siiski, et vastavalt CPT aruandele olid 2003. aastal tualetid eraldamata ja ventilatsioon väga halb, muutes juba niigi ebameeldivalt röske õhu iiveldamapanevaks (vt ülaltoodud punkti 24). Kuna kohtule ei esitatud renoveerimistööde teostamise täpseid kuupäevi, võib kohtu arvates

õigustatult järeldada, et valitsuse kirjeldatud parandustööd viidi läbi pärast kaebaja arestimajas kinnipidamist.

45. Mis puutub kaebaja tervislikku seisundisse, märgib kohus, et pooled olid ühel nõul küsimuses, et kaebaja ei tundnud end Narva arestimajja saabumisel hästi ning õde vaatas ta läbi ja andis ravimeid. Kohtul ei ole olemasolevate tõendite põhjal võimalik järeldada, et kaebaja seisund oleks nõudnud tema paigutamist haiglasse või et tema tervislik seisund halvenes kinnipidamistingimuste tõttu.

46. Lõpuks, mis puutub valitsuse väidetes selle kohta, et ametivõimudel puudus kavatsus põhjustada kaebajale füüsilisi või vaimseid kannatusi, kordab kohus, et ehkki arvesse peab võtma asjaolu, kas kohtlemise eesmärgiks oli ohvri häbistamine või alandamine, ei välista kõnealuse eesmärgi puudumine artikli 3 rikkumist (vt *Peers vs. Kreeka*, nr 28524/95, punkt 74, EIÕK 2001-III, ja eelpool viidatud kohtuasi *Kalashnikov*, punkt 101).

47. Eeltoodud kaalutlused võimaldavad kohtul järeldada, et kaebaja kinnipidamise tingimused, iseäranis ülerahvastatus, ebapiisav ventilatsioon, üksluine režiim ja halvad hügieenitingimused, olid piisavad, põhjustamaks sellise tõsidusastmega kannatusi ja raskusi, mis ületasid kinnipidamisega kaasnevate kannatuste vältimatu taseme. Kohtu arvates olid kaebaja kinnipidamise tingimused käesolevas kohtuasjas sellised, et ülaltoodud järeldust ei mõjuta kaebaja arestimajas viibimise suhteliselt lühike aeg. Siiski võtab kohus kinnipidamise kestust arvesse kaebaja õiglase hüvitise nõude küsimuse arutamisel.

48. Eeltoodust tulenevalt on seoses kaebaja kinnipidamistingimustega Narva arestimajas rikutud konventsiooni artiklit 3.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 13 VÄIDETAV RIKKUMINE

49. Kaebaja kaebas, et kohtud ei olnud erapooletud ja hindasid tõendeid valesti. Ta ei olnud rahul ei sellega, et talle ei määratud hüvitist ega menetluse üldise lõpptulemusega. Ta tugines artikli 6 lõikele 1. Kohtu arvates peaks kõnealuse kaebuse siiski läbi vaatama konventsiooni artikli 13 alusel, mis sätestab järgmist:

“Igaühel, kelle käesolevas konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi on rikutud, on õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks riigivõimude ees ka siis, kui rikkumise pani toime ametiisik.“

50. Valitsus kaebaja väitega ei nõustunud.

A. Vastuvõetavus

51. Kohus märgib, et kõnealune kaebus ei ole selgelt põhjendamatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 tähenduses. Kohus märgib samuti, et kaebus ei ole vastuvõetamatu mis tahes muudel alustel. Seega tuleb kaebus lugeda vastuvõetavaks.

B. Kohtuasja sisu

1. Poolte seisukohad

52. Valitsus märkis, et kaebaja oli pöördunud oma kaebusega halduskohtusse. Valitsus rõhutas, et selleks, et õiguskaitsevahend oleks tõhus, ei pea see ilmingimata tooma kaebajale konkreetsel juhul edu. Käesoleva kohtuasja puhul olid riigisisised kohtud arvamusel, et kinnipidamise tingimused arestimajas olid sobimatud ja ei vastanud seaduses sätestatud nõuetele. Asjaolul, et kaebajale ei määratud hüvitist, ei olnud otsustavat tähtsust järelduse tegemiseks selle kohta, kas tõhus kaitsevahend oli olemas või mitte. Kaebaja hüvitise nõude aluseks oli tema tervise väidetav halvenemine arestimajas, ent see jäi kohtus tõendamata. Valitsus viitas samuti sellistele riigisisestest kohtutes arutatud kohtuasjadele, kus kinnipidamisasutuste tingimuste peale esitatud kaebused olid olnud edukad ja kaebajatele määrati rahaline hüvitis.

53. Kaebaja arvates ei omanud tähtsust, kas ametivõimud olid sihilikult loonud kaebaja jaoks alavääristavad tingimused, kuna kaebaja puhul oli tegemist isikuga, kes oli kannatanud ebainimliku kohtlemise all ja tema tervisele oli tekitatud kahju.

2. Kohtu hinnang

54. Kohus kordab, et konventsiooni artikkel 13 tagab riigi tasandil sellise õiguskaitsevahendi kättesaadavuse, mis hõlmaks konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste sisu, olenemata sellest, millises vormis see riigisiseses õiguskorras on tagatud. Artikli 13 mõte on seega nõuda, et selline riiklik õiguskaitsevahend käsitleks konventsiooni alusel „põhjendatud kaebuse“ sisu ja näeks ette sobiva hüvitise (vt teiste allikate hulgas eelpool viidatud kohtuasi *Kudla*, punkt 157).

55. Kohus on leidnud, et konventsiooni osalisriikide artiklist 13 tulenevate kohustuste ulatus varieerub sõltuvalt kaebaja esitatud kaebuse sisust; artiklis 13 sätestatud õiguskaitsevahend peab siiski olema „tõhus“ nii praktikas kui ka seadusandluses (vt näit *Ilhan vs. Türgi* (suurkoda), nr 22277/93, punkt 97, EIÖK 2000-VII). Kohus on samuti arvamisel, et „õiguskaitsevahendi“ „tõhusus“ artikli 13 tähenduses ei sõltu kaebajale soodsa tulemuse saavutamise tõenäosusest (vt eelpool viidatud kohtuasi *Kudla*, punkt 157).

56. Konventsiooni artiklite 2 ja 3 rikkumise puhul, mida peetakse konventsiooni kõige olulisemateks säteteks, peab mittevaralise kahju eest

määratav hüvitis reeglina moodustama osa pakutavatest õiguskaitsevahenditest (vt McGlinchey ja teised vs Ühendkuningriik, nr 50390/99, punktid 63 ja 66, EIÕK 2003-V; ja Z ja teised vs Ühendkuningriik (suurkoda), nr 29392/95, punkt 109, EIÕK 2001-V).

57. Käesoleva kohtuasja puhul märgib kohus, et kaebaja esitas pädevatele halduskohtutele kaebuse seoses oma kinnipidamise tingimustega ja nõudis hüvitist talle tekitatud mittevaralise kahju eest, mis seisnes kaebaja tervisliku seisundi halvenemises ja vaimsetes kannatustes, tingituna kaebaja alandavast kohtlemisest Narva arestimajas. Riigisisised kohtud tuvastasid, et arestimaja tingimused ei vastanud kohaldatavates õigusaktides kehtestatud nõuetele. Siiski leidsid nad, et riigivastutuse seaduse kohaselt saab mittevaralise kahju eest mõista rahalise hüvitise välja ainult juhul, kui on tehtud kindlaks, et konkreetsed ametnikud on süüliselt paigutanud kaebaja alandavatesse tingimustesse või rakendanud meetmeid alandamise või piinamise eesmärgil.

58. Analüüsid kinnipidamise tingimusi üldiselt – ja mitte kaebaja tervisliku seisundi väidetavat halvenemist – ning jättes kõrvale küsimuse, kas on võimalik väita, et riigisisised kohtud teadvustasid asjaolu, et kaebaja kinnipidamise tingimused kujutasid endast kaebaja artiklis 3 tagatud õiguste rikkumist, leiab kohus, et riigisisised kohtud asusid käesoleva kohtuasjas seadust tõlgendades ja kohaldades sellisele seisukohale, mis ei võimaldanud neil kaebajale tõhusat õiguskaitsevahendit pakkuda. Kohtud leidsid sisuliselt, et kaebajale ei ole võimalik hüvitist välja mõista, kuna asjaomastel ametnikel puudus igasugune süü või tahtlus kaebajat alandada. Kohtu arvates on selline lähenemine liiga piirav. Kohus kordab selles kontekstis, et ehkki peab arvesse võtma asjaolu, kas ohvri häbistamine või alandamine oli kohtlemise eesmärk, ei välista kõnealuse eesmärgi puudumine artikli 3 rikkumist (vt eelpool viidatud kohtuasi *Peers*, punkt 74; ja eelpool viidatud kohtuasi *Kalashnikov*, punkt 101).

59. Kohus võtab arvesse valitsuse viiteid riigisisestele kohtuasjadele, milles halduskohtud mõistsid kaebajaga sarnastes olukordades kinnipeetavatele mittevaralise kahju eest rahalise hüvitise. Vastava kohtupraktika olemasolu ei muuda siiski asjaolu, et käesolevas kohtuasjas järgisid kohtud nõuet, mille kohaselt hüvitist on võimalik mõista ainult juhul, kui on tuvastatud kellegi süü asjaomase isiku alandamises.

60. Eeltoodust tulenevalt leiab kohus, et käesolevas kohtuasjas on rikutud konventsiooni artiklit 13.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

61. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahjutasu

62. Kaebaja esitas nõude summas 250 000 Eesti krooni (16 000 eurot) mittevaralise kahju eest, mis tekitati talle tema alandavates tingimustes kinnipidamisega ning tema tervisele tekitatud kahju eest.

63. Valitsus palus kohtul mõista kaebajale mõistlik summa mittevaralise kahju eest juhul, kui kohus tuvastab artikli 3 rikkumise ja on seisukohal, et riigisiseste kohtute järelsus, et kaebaja kinnipidamise tingimused ei vastanud seaduses sätestatud nõuetele, ei kujutanud endast piisavat hüvitust. Valitsuse arvates oli kaebaja nõutud summa ülemäära suur.

64. Kohtu arvates tekitati kaebajale tuvastatud rikkumiste tulemusena mittevaralist kahju. Lähtudes õigluse põhimõttest ja võttes arvesse käesoleva kohtuasja konkreetseid asjaolusid, mis hõlmasid kinnipidamist alandavates tingimustes suhteliselt lühikesel ajavahemikul, mõistab kohus kaebajale mittevaralise kahju eest hüvitise suuruses 1000 eurot, millele lisanduvad kõik sellelt summalt tasumisele kuuluvad maksud.

B. Viivis

65. Kohtu arvates on sobivaks viivisemääraks Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäär, suurendatuna kolme protsendi võrra.

EELTOODUST LÄHTUDES KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

1. *Tunnistab* kaebuse vastuvõetavaks;
2. *Leiab*, et konventsiooni artiklit 3 on rikutud;
3. *Leiab*, et konventsiooni artiklit 13 on rikutud;
4. *Leiab, et*

(a) kostjariik peab kolme kuu jooksul pärast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohast kohtuotsuse jõustumist maksma kaebajale 1 000 (üks tuhat) eurot mittevaralise kahju eest, millele lisanduvad kõik sellelt summalt tasumisele kuuluvad maksud, mis arvutatakse ümber Eesti kroonidesse maksmispäeval kehtiva vahetuskursi alusel;

(b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelisel ajal kuulub ülal nimetatud summalt tasumisele lihtviivis määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale, suurendatuna kolme protsendi võrra;

5. *Jätab rahuldamata* ülejäänud osa kaebaja õiglase hüvitise nõudest.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 2. juulil 2009 kohtu reglemendi 77. reegli punktide 2 ja 3 kohaselt.

Claudia Westerdiek
Sekretär

Peer Lorenzen
Esimees